

Max Stirner

Jediný a jeho vlastnictví

**ACADEMIA
Praha 2009**

OBSAH

<i>Předmluva</i>	7
<i>Poznámky k předmluvě</i>	32
<i>Věnování</i>	35
Založil jsem svou věc na nicotě	36
PRVNÍ ODDÍL ČLOVĚK	39
I Lidský život	41
II Lidé staré a nové doby	47
1. Staří	47
2. Noví	55
§ 1. Duch	58
§ 2. Poseďl	63
§ 3. Hierarchie	91
3. Svobodní	118
§ 1. Politický liberalismus	119
§ 2. Sociální liberalismus	134
§ 3. Humánní liberalismus	141
DRUHÝ ODDÍL JÁ	167
I Svojskost	169
II Vlastník	184
1. Moje moc	196
2. Moje styky	217
3. Můj sebepožitek	318
III Jediny	357
<i>Poznámka překladatele</i>	362
<i>Slovník výrazů</i>	364
<i>Poznámky</i>	365

Překlad této knihy byl vydán s podporou Goethe-Institutu, který je financován Ministerstvem zahraničních věcí Spolkové republiky Německo. The translation of this work was supported by a grant from the Goethe-Institut that is funded by the Federal Foreign Office of the Federal Republic of Germany.

Translation © Vlastimil Zátka, 2009
Preface © Vlastimil Zátka, 2009

ISBN 978-80-200-1790-1

ZALOŽIL JSEM SVOU VĚC NA NICOTĚ

Co všechno bych neměl pokládat za svou věc! Především dobrou věc, pak věc boha, lidstva, pravdy, svobody, humanity, spravedlnosti; dále pak věc svého národa, svého panovníka, vlasti; konečně také věc ducha a tisíc dalších věcí. Jen *moje* věc nemá nikdy být mou věcí. „Hanba egoistovi, který myslí jen na sebe!“

Podívejme se, jak se svou věcí nakládají ti, pro jejichž věc bychom měli pracovat, obětovat se a nadchnout.

Hlásáte toho o bohu mnoho závažného, a po tisíciletí jste „pátrali v hlubinách božského“ a nahlíželi mu do srdce, takže nám můžete snad říci, jak bůh sám ve „věci boha“, již máme sloužit, koná. A počínání Pána také nezatajíte. Co však je jeho věcí? Udělal, jak se *nám* říká, z nějaké cizí věci, věci pravdy, lásky, svou věc? Toto nedorozumění ve vás vyvolává pobouření a říkáte nám, že věc boha je nepochybně věcí pravdy a lásky, ale že tuto věc nelze pokládat za něco, co by mu bylo cizí, protože bůh sám je přece pravda a láska; pobouření také vyvolává názor, že bůh tím, že vydává cizí věc za svou, by nás mohl chápat jako ubohé červy. „Měl by se bůh chopit věci pravdy, kdyby sám nebyl pravdou?“ Stará se pouze o svou věc, protože je však všechno ve všem, je také všechno jeho věcí; ale my, my nejsme všechno ve všem, a naše věc je zcela nepatrná a opovržlivější; proto musíme „sloužit vyšší věci“. – Proto je patrné, že bůh se stará jen o to, co je jeho, zabývá se pouze

sám sebou, myslí jen na sebe a vidí jen sám sebe; běda všemu, co se *jemu* nelíbí. Neslouží nikomu vyššímu a uspokojuje jen sám sebe. Jeho věc je – čistě egoistická.

Jak se to má s lidstvem, jehož věc by se měla stát naší věcí? Je snad jeho věc věcí někoho jiného a slouží lidstvo nějaké vyšší věci? Ne, lidstvo se stará jen samo sebe, lidstvo chce podporovat jen lidstvo, lidstvo je jen svou vlastní věcí. Aby se rozvíjelo, nechává národy a jednotlivce ve svých službách trpět, a když vykonali to, co lidstvo vyžadovalo, jsou pak s díky odhozeni na smetišť dějin. Není věc lidstva – čistě egoistická?

Není však vůbec nutné ukazovat na každém, kdo by se nám snažil podsouvat svou věc, že mu běží jen o něj, a nikoli o nás, pouze o jeho dobro, nikoli naše. Jen se podívejte na ostatní. Setkává se pravda, svoboda, humanita, spravedlnost s něčím jiným, než že jí nadšeně holdujete a sloužíte?

Všichni se vyjímáte neskutečně dobře, když se holedbáte nadšením pro povinnost. Podívejte se na národ, který hájí oděání vlastenci. Vlastenci padnou v krvavém boji nebo podlehnou v zápase s hladem a bídou; stará se o to národ? Z hnojiwa mrtvol se národ učíní „kvetoucím národem“! Jednotlivci umírají za „velkou věc národa“ a národ jim pak za to několika slovy děkuje a – profituje z toho. To nazývám výnosným egoismem.

Avšak podívejte se na onoho sultána, který se tak láskyplně stará o ty „své“. Není nezištnost sama a neobětuje se pro ně každou hodinu? Ano pro „své“. Zkus to ještě jednou a ukáž se nikoli jako jeho, nýbrž jako svůj; za to, že unikneš jeho egoismu, půjdeš do vězení. Sultán nezaložil svou věc na ničem jiném, než na sobě: je všechno ve všem, je pro sebe jediný a nestupí nikoho, kdo by se odvážil nebyť jedním z těch „jeho“.

A nechcete se na těchto zářných příkladech poučit, že nejlepší je na tom egoista? Sám pro sebe si z toho beru ponaučení, a místo toho, abych oněm velkým egoistům nezištně sloužil, budu raději sám egoistou

Bůh a lidstvo nezaložili svou věc na ničem – na ničem, než na sobě. Já pak proto také založím svou věc právě tak na *sobě*,

já stejně jako bůh nejsem ničím jiným, já je moje všechno, já jediný jsem.

Bůh, lidstvo, mají, jak ujišťujete, v sobě dost síly na to, aby byli všechno ve všem: proto zjišťuji, že *mi* budou chybět mnohem méně, že nebudu naříkat nad svou „prázdnotou“. Nejsem nic ve smyslu prázdnoty, nýbrž tvůrčí nicotou, nicotou, z níž já sám vše tvořím jako tvůrce.

Pryč s každou věcí, která není zcela mojí věcí! Myslíte si, že moje věc tedy musí alespoň být „dobrá věc“? Co je však dobré, co zlé! Já jsem přece svou věcí, a nejsem ani dobrý ani zlý.

Obojí nemá pro mě žádný smysl.

Božské je věci boha, lidské věci „člověka“. Moje věc není božská ani lidská, není pravdivá, dobrá, pravá, svobodná atd., nýbrž *jedině moje*, a není obecná, nýbrž – *jediná*, jako já jsem Jediný.

Nejde mi o nic, než o mě!

PRVNÍ ODDÍL ČLOVĚK

Člověk je pro člověka nejvyšší bytostí, říká Feuerbach.

Člověka objevili teprve nyní, říká Bruno Bauer.

Tak se podívejme blíže na tuto nejvyšší bytost a tento nový objev.

I. LIDSKÝ ŽIVOT

Od okamžiku, kdy člověk spatil světlo světa, snaží se uniknout z jeho chaosu, do něhož byl spolu s ostatními divoce vržen, a nalézt sebe.

Přesto se však všechno, s čím se dítě setká, vzpírá jeho zásluhám a prosazuje vlastní existenci.

Protože všechno, co jest, *spočívá samo v sobě*, a je v ustavičné kolizi s ostatním, je *boj* o sebeprosažení nevyhnutelný.

Vítězství nebo *prohra* – mezi oběma protiklady se odehrává osud boje. Vítěz se stává *pánem*, poražený *rabem*: z vítěze je *vrchlost* a získává „panská práva“, poražený s pokorou a respektem plní „poddanská práva“.

Oba však zůstávají *nepřáteli* a číhají: číhají na *slabost* druhého, děti rodičů, rodiče dětí (např. jejich strach), buď hůl přemůže člověka, nebo člověk hůl.

V dětství dochází k uvolňování, když se snažíme přijít na kloub věci nebo se dostat „za věci“: proto na všech hledáme jejich slabé stránky, pro což děti mají, jak známo, náležitě vložky, proto tak rádi rozebíráme, rádi vymetáme staré kouty, pátráme po skrytém a vzdáleném, a pokoušíme se o všechno možné. Teprve až když na to přijdeme, když např. přijdeme na to, že rákoska je příliš slabá, aby zlomila náš odpor, tak se jí už nebojíme, „odrostli jsme jí“. Za rákoskou je ukryt, a je silnější než ona – náš odpor, naše vzdorná mysl. Překonáme všechno, co bylo pro nás nepřijemné a nelibé, za obávanou nepřijemnou

moci rákosky, přisným výrazem otce atd., a za všim nalezneme naši – ataraxii, tj. neotřesitelnost, neobloinnost, náš vzdor, přesilu, neústupnost. To, co v nás dřív vyvolávalo strach a respekt, toho se už nebojime, neboť jsme získali *odvahu*. Za všim jsme objevili svoji *odvahu*, svoji převahu, za strohým překrazem nadřizených a rodičů stojí přece naše odvážné rozhodnutí nebo naše vychytralá lstivost. Čím víc se cítíme být sebou, tím se to, co dřív vypadalo jako nepřekonatelné, stává menším. A co jiného je naše lest, chytrost, odvaha, vzdor? Co jiného než – *duch!*

Po určitou dobu zůstáváme ušetření boje, který nám později tolik bere dech, boje s *rozumem*. Nejkrásnější dětství plyne, aniž bychom se dostali do konfliktu s rozumem. *Přesvědčováni* na nás nepůsobí, k dobrým důvodům, zásadám atd. jsme hlušší; naproti tomu laskání, kárání a všemu podobnému odoláváme těžko.

Tento svázelný životní boj s *rozumem* se objeví až později a je na počátku nové etapy: v dětství skotačíme, aniž bychom si příliš lámali hlavu.

Duch je *prvním* objevem sebe, odbožštěním božského, tzn. cizího, strážidla, „vyšších moci“. Našemu novému svěžímu pocitu mládí, tomuto pocitu sebe sama, už nic neimponuje: všem opovrhujeme, neboť jsme nad ním, jsme *duchem*.

Teprve nyní vidíme, že jsme dosud na svět vůbec nepohlíželi *duchem*, nýbrž ho jen strnule pozorovali.

Své první síly procvičujeme na *přirozených autoritách*. Rodiče nám imponují jako přirozené autority; později to známe: otce i matku musíme opustit, všechny přirozené autority musíme pokládat za odbyté. Jsou překonané. Pro rozumného, tj. „duchovního člověka“, už rodina není přirozenou autoritou: objevuje se distance vůči rodičům, sourozencům atd. A dojde-li k jejich „znovuobnovení“ jako *duchovních, přirozených autorit*, tak už vůbec nejsou tím, čím byli dřív.

Mladý člověk však nevíteží jen nad rodiči, nýbrž nad *lidmi vůbec*: nejsou pro něj překážkou a už na ně nebere ohled, neboť nyní platí: člověk musí víc poslouchat boha než člověka.

Všechno „*pozemské*“ se před tímto vznešeným hlediskem ztrácí v opovrženíhodné dálce, neboť toto hledisko je – *nebeské*.

Vztah se nyní zcela změnil, mládík si osvojil *duchovní* postoje, zatímco malý chlapec, který v sobě ještě nemá ducha, vyrostl v bezduchem učení. Mladík se nesnaží zmocnit se *věcí*, např. vštípí si do mysli dějepisná *data*, nýbrž *myšlenky*, které se sklývají ve věcech, např. *ducha* dějin; malý chlapec naproti tomu chápe spíš *souvislosti*, nikoli však ideje, ducha; proto víš naučené na to, co se naučil, a nepostupuje aprioristicky a teoreticky, tzn., nehledá ideje.

Jestliže jsme se v dětství snažili zlomit odpor *zákonů světa*, tak se nyní u všeho, co hodláme udělat, setkáváme s protesty ducha, rozumu, *vlasního svědomí*. Svědomí nám říká: „je to nerozumné, nekřesťanské, nevlástecké“ apod. a – odrazuje nás od toho. – Nebojime se moci pomstychtivého Eumenida, hněvu Poseidona, boha, i když vidí i to, co není vidět, otcovy trestající rákosky, nýbrž – *svědomí*.

„Věnujeme se nyní svým myšlenkám“ a posloucháme jejich příkazy, stejně tak jako jsme dříve poslouchali příkazy rodičů, lidí. Naše činy se řídí našimi myšlenkami (ideami, představami, *virtou*), jako jsme se v dětství řídili příkazy rodičů.

Avšak jako malé děti jsme také už mysleli, jen naše myšlenky nebyly nehmotné, abstraktní, *absolutní*, tzn. *ničím než myšlenkami*, nebem pro sebe, čistým světem myšlenek, *logických myšlenek*.

Byly to naopak jen myšlenky, které jsme si vytvořili o nějaké *věci*: mysleli jsme věc tak a tak. Mysleli jsme například: svět, který vidíme, stvořil Bůh, ale nemysleli jsme („nezkoumali“), hlubiny božského samotného; mysleli jsme například: „toto je na věci pravdivé“, ale nemysleli jsme na to, co je pravdivé, nebo co je pravdou samotnou, a nespojili ve větu „Bůh je pravda“. Nedotýkali jsme se „hlubin božského, jež jsou pravdou. Píát se nezabýval těmito čistě logickými, tzn. teologickými otázkami – „co je pravda“ –, i když bych se v některých případech nezdržel prozkoumat, „co je na věci pravdivé“, tzn., jestli *věc* je pravdivá.

Každá myšlenka, která je vázána na věc, ještě není *nic než myšlenkou*, absolutní myšlenkou.

Tužbou mladí je pomáhat na svět *čistým myšlenkám*, nebo se k nim přiblížit, a všechny známé formy světa myšlení, jako pravda, svoboda, lidstvo, *Člověk*, atd. inspirují mladé duše a naplňují je nadšením.

Když je ale duch rozpoznán jako to, co je podstatné, pak existuje rozdíl mezi tím, jestli je duch chudý nebo bohatý, a proto se každý snaží být bohatý duchem: duch se má rozšířit, založit svou říši, říši, která není z tohoto světa, jenž byl právě překonán. Tak se duch touží stát vším ve všem, to znamená, i když já jsem duchem, přesto nejsem *dokonalým* duchem a musím dokonalého ducha teprve hledat.

Tím však opět ztrácím sebe, já, který jsem právě objevil sebe jako ducha, a to tím, že se skláním před dokonalým duchem jako před něčím, co mi není vlastní, nýbrž existuje *mimo mne* a cítím svou prázdnotu.

Záleží především na duchu, avšak je každý duch také „pravým“ duchem? Právý a pravdivý duch je ideálem ducha, „svatým duchem“. Nikoli můj nebo tvůj duch, nýbrž – ideální, mimozemský duch je „Bohem“. „Bůh je duch“. A tento mimozemský, Otec na nebesích ho dává těm, kteří ho prosí: „!

Muž se od mladíka liší tím, že bere svět tak, jak je, místo aby nad ním zlostně přemýšlel a snažil se jej zlepšit, tzn. utvářet ho podle svého ideálu; utvrzuje se v něm názor, že člověk musí jedit se světem z hlediska svého *zájmu*, nikoli svých *ideálií*.

Pokud se chápeme jako *duch* a vkládáme celou svou cenu do toho, abychom byli duchem (pro mladíka je snadné obětovat svůj život, to, co je, tělesné“, za nic, kvůli nejloupější urážce na cti), potud můžeme doufat, že se nám někdy podaří uskutečnit *myšlenky*, ideje, když nalezneme nějaké pole jejich působení; zatím máme tedy jen *ideály*, nerealizované ideje nebo myšlenky.

Teprve tehdy, až získáme zalíbení v *tělesnosti* a v tom, jak se žije – u muže k tomu dochází až ve zralém věku – teprve pak získáváme osobní neboli *egoistický* zájem, tzn. ne snad jen

zájem našeho ducha, nýbrž totálního uspokojení, uspokojení celého chlapa, *sobecký* zájem. Když může srovnáme ještě jednou s mladíkem, nebude se vám jevit tvrdší, méně velkorysý, sobectější. Je proto horší? Řeknete, že ne, je jen určitější, nebo, jak se také říká, „praktičtější“. Avšak hlavní věci je, že za střed pokládá sám *sebe*, zatímco mladík „blouzní“ o něčem jiném, např. bohu, vlasti, apod.

Proto u muže dochází ke *druhému* objevení sama sebe. Mladík objevil sebe jako *ducha* a opět se ztratil v *obecném* duchu, dokonalém, svatém duchu, člověku, lidstvu, zkrátka všech ideálech; muž se objevil jako *tělesný* duch.

Chlapci mají pouze *neduchovní*, tj. bezmyšlenkovité a neideové zájmy, mladíci jen duchovní; muž má reálné, osobní, egoistické zájmy.

Když dítě nemá *přednět*, jímž by se mohlo zabavit, nudí se, neboť se ještě neumí zabavit samo *sebou*. Naproti tomu mladík si předmětu nevnímá, protože předmět v něm vyvolává *myšlenky*: zabývá se svými myšlenkami, sny, zabývá se duchovním neboli „zaměstnává svého ducha“.

Pro všechno, co není duchovní, užívá mladík hanlivý název „povrchní formalitý“. Když však přesto lpí na nejmenších formalitách (např. na buršíkosních a jiných formalitách), tak se to děje jen tehdy a kvůli tomu, že v nich odhaluje *ducha*, tzn., když se pro něj stávají *symboly*.

Stejně tak jako jsem já za věcmi, totiž jako duch, tak také musím později *sám* existovat za *myšlenkami*, totiž jako jejich tvůrce a *vlastník*. V epoše ducha mi přerůstají myšlenky přes hlavu, avšak jejími výplody přesto byly; jako produkty horečnaté fantazie mě obklopovaly a ořásaly mnou, úděsná moc. Myšlenky se samy pro sebe *ztělesnily*, staly se přeludy, jako bůh, císař, papež, vlast, atd. Když jejich skutečnost zruším, tak se vrátím opět k sobě a řeknu: jediné já sám jsem skutečný. A nyní chápu svět jako něco, co je pro mě, jako *své*, jako své vlastnictví: vztahuji všechno k sobě.

Když jako duch zahrnu svět nejlhubším pohrdáním, tak jako vlastník udělám z duchů neboli idejí opět „pošetilosti“. Nema-

jí nade mnou žádnou moc, jako žádná „pozemská síla“ nemá moc nad duchem.

Dítě bylo realistou, bylo upoutáno věcmi tohoto světa, až se mu posléze podařilo dostat se za tyto věci; mladík byl idealistou, nadšencem myšlenek, až se proměnil v muže, egoistu, který zachází s věcmi a myšlenkami podle své lhbosti, a klade nade vše svůj osobní zájem. A co stařec? Než se jím stanu, mám dost času, abych o tom něco vyprávěl.

II. LIDÉ STARÉ A NOVÉ DOBY

Jak se každý z nás vyvíjel, o co usiloval, co dosáhl nebo zanedbal, jaké cíle kdysi sledoval a jaké plány a přání v dané chvíli hýbaly jeho srdcem, jaké proměny zakusily jeho názory, jaké ořesy jeho principy zažily, zkrátka, jak se dnes stal tím, kým včera nebo před lety nebyl: to si s menší nebo větší lehkostí znovu vybavuje ve svých vzpomínkách a obzvlášť živě pak skutečně zažívá, k jakým proměnám v něm samotném došlo, když se mu před očima odvíjí průběh cizího života.

Podívejme se proto na činnost, které naši předci prováděli.

1. Staří

Protože původně bylo kdysi našim předkřesťanským předkům dáno jméno „Staří“, tak vám nechceme namlouvat, že by ve srovnání s námi zkušenými lidmi vlastně museli být nazýváni dětmi, a budeme je raději před tím jako potom cítit jako naše dobré Staré. Jak se ale stalo, že zestárlí, a kdo je mohl nějakou svou údajnou novotou vypudit?

Asi dobře známe revolučního novátora a neuctivého dědice, který sám znesvětil sabat otců, aby posvětil svou neděli a zastavil chod času, aby u sebe začal s novým letopočtem: známe ho a víme, že je to – Kristus. Zůstává však věčně mladý a ještě dnes je nový, nebo bude také antikvován, jako on antikvovan „Staré“?

Nejspíš sami Staří zplodili mladíka, který je odstranil. Podívejme se na tento akt zplazení.